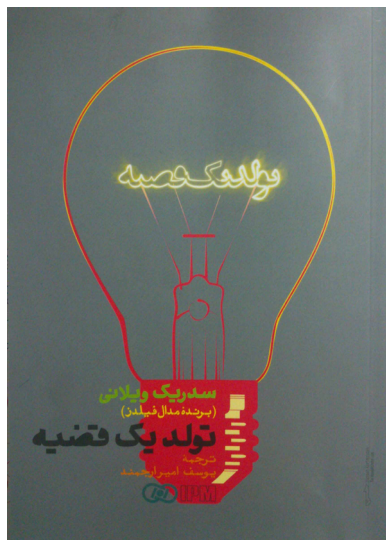

تولد یک قضیه

محمد رضا اجتهادی
دانشگاه صنعتی شریف

«باید خود را در موقعیتی آسیب‌پذیر قرار دهم تا قوی‌تر شوم»

زندگی دانشمندان و نوابغ و نحوه برخوردشان با مسائل مختلف در زندگی، و نحوه تفکرشان درباره مسائل که به آن‌ها می‌پردازند همیشه موضوعی جالب و تا حدودی رازگونه بوده و هست. کتاب‌ها، نمایشنامه‌ها و فیلم‌های متعددی برای ارضای این کنجکاوی نوشته یا ساخته شده‌اند. حال یکی از این اندیشمندان، یا به عبارتی نوابغ دوران ما، با صداقتی کودکانه ما را به مشاهده دنیای خود دعوت می‌کند.

کتاب *Théorème vivant* که به فارسی با عنوان «تولد یک قضیه» ترجمه شده است، نوشته سدریک ویلانی، ریاضی‌دان بزرگ فرانسوی و برنده مدال فیلدز در سال ۲۰۱۰ میلادی است. نویسنده در کتاب که ساختاری شبیه به یک دفترچه خاطرات دارد، خواننده را در یک بازه دوساله، از زمانی که ایده‌های جسورانه برای حل یک مسئله قدیمی در ذهنش متولد می‌شود تا زمانی که به پاس حل این مسئله سزوار دریافت مدال فیلدز شناخته می‌شود، به زندگی شخصی و حرفه‌ای خود دعوت می‌کند. او خواننده را با خود به جلسات کنفرانس‌های علمی و سخنرانی‌های حرفه‌ای می‌برد. او را در فضای کاری و حرفه‌ای ریاضی‌دانان بزرگ قرار می‌دهد. با به اشتراک گذاشتن ایمیل‌های حرفه‌ای‌اش، فضای همکاری علمی در دنیای کنونی را برایش تصویر می‌کند. از شب‌هایی که به اشتباه پیروزی خود را جشن گرفته تا لحظاتی که تا حد رهایی از کار ناامید بوده می‌نویسد. خواننده را به دنبال خود، برای رساندن بچه‌هایش به مدرسه یا رفتن به کنسرت و اپرا می‌کشد. و در نهایت به او اجازه می‌دهد که به بی‌خوابی‌های شبانه‌اش و یا رؤیاهای الهام‌بخشش سرک بکشد.

هرچند قسمت‌هایی از کتاب، کمی تخصصی می‌شود ولی هر خواننده علاقه‌مندی، با هر سطحی از دانش ریاضی یا فیزیک، می‌تواند از قسمت‌هایی از آن لذت ببرد. کتاب به گونه‌ای نوشته شده که می‌توان آن را پاره پاره مطالعه کرد. به نوعی، چند کتاب در یک مجلد است که به شکلی بسیار جذاب، به هم پیوسته‌اند. قسمت‌هایی کاملاً تخصصی‌اند و بسیار شبیه به مقالات علمی، با معادلات شماره خورده و قضیه‌ها و اثبات‌ها. این قسمت‌ها برای خوانندگان آشنا با مفاهیم ریاضی و فیزیک می‌تواند جالب باشد ولی اگر خواننده‌ای از آن‌ها سر در نیآورد و آن‌ها را رها کند داستان

را از دست نمی‌دهد؛ زیرا استخوان‌بندی اصلی کتاب، ساختاری رمان‌گونه دارد که به زندگی شخصی یک دانشمند می‌پردازد و به عمق افکار و هیجان‌اتش وارد می‌شود. به ما می‌گوید که پس از این‌که تا نزدیکی‌های صبح، بر روی مسأله‌ای کار کرده و با خوشحالی از باور حل نهایی مسأله، به خواب می‌رود، چگونه کمی بعد از بسته شدن پلک‌هایش، فرزندش بیدارش می‌کند که به او خبر دهد که جایش را خیس کرده است. سرانجام در لابه‌لای این صفحات، خوانندگان با تعدادی از ریاضی‌دانان و فیزیک‌دانان قدیم و جدید، با ذکر داستان‌هایی شنیدنی از تجربه‌ها یا خاطرات آن‌ها آشنا می‌شوند. این میان پرده‌ها، کتاب را بسیار جالب و خواندنی‌تر کرده است. داستان‌هایی که برای مثال به ما می‌گوید که پوانکاره بیش از مبلغ جایزه «اسکار شاه» را برای از بین بردن تمام نسخه‌هایی از مجله‌ای که مقاله غلطش را چاپ کرده بود، هزینه کرد ولی آن کار را پس از اصلاح دوباره منتشر کرد.

کتاب برای دانش‌آموزان، دانشجویان و دانش‌پیشگان جوانی که آرزوهای بزرگی دارند و امید دست‌یابی به افتخاراتی را دارند که حتی جرأت به زبان آوردنشان را اکنون ندارند، می‌تواند مانند یک نقشه راه نشان دهد که چگونه باید آرزوهایشان را جدی بگیرند و برای رسیدن به آن‌ها تمرکز کنند.

هم‌چنین کتاب تصویری شفاف از ریاضیات کاربردی می‌دهد و خواننده را با ریاضی‌دانانی آشنا می‌کند که در تلاشند تا به مسائلی در زمینه‌های مختلف، از پایداری کهکشان‌ها گرفته تا مشکلات اقتصاد و یا هوش مصنوعی پاسخ دهند. در قسمت‌های تخصصی، آن‌قدر به عبارت‌های آشنای فیزیک مانند آنتروپی، نیروی گرانشی و کولنی، تعادل، گذار فاز و زمان واهلش برخورد می‌کنیم که اگر خواننده، نویسنده را نشناسد، شاید تصور کند که او یک فیزیک‌دان است. به همین دلیل بهتر بود که مترجم، در ترجمه فارسی کتاب، از یک ویراستار فیزیک‌پیشه و آشنا با معادله‌های فارسی این اصطلاحات، کمک می‌گرفت.